

Rafał Hryniewiecki¹

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Karolina Borońska

Uniwersytet Wrocławski

DYPLMACJA GOSPODARCZA JAKO NOWE NARZĘDZIE POLITYKI ZAGRANICZNEJ PAŃSTWA²

Streszczenie: Erozja roli państwa, proliferacja aktorów zaangażowanych w kształtowanie międzynarodowych stosunków politycznych oraz wzrost rangi tematów gospodarczych poruszanych na arenie międzynarodowej unaocznili potrzebę redefinicji pojęcia dyplomacji, ujmowanej dotychczas głównie w perspektywie politologicznej. Spowodowało to wyodrębnienie się nowej formy dyplomacji, zwanej dyplomacją gospodarczą, która w nowoczesnie zarządzanych państwach traktowana jest jako równorzędna wobec dyplomacji międzynarodowych stosunków politycznych. Celem artykułu jest analiza ewolucji dyplomacji w stronę dyplomacji gospodarczej na tle przemian środowiska międzynarodowego. Autorzy pokazują, że dyplomacja gospodarcza, jako kompleksowy składnik rozwoju państwa, jest narzędziem polityki zagranicznej służącym również realizacji celów politycznych na arenie międzynarodowej.

Słowa kluczowe: dyplomacja, dyplomacja gospodarcza, polityka zagraniczna, globalizacja.

1. Wstęp

Dyplomacja od setek lat jest kluczowym narzędziem polityki zagranicznej państwa. Erozja roli państwa, proliferacja aktorów zaangażowanych w kształtowanie międzynarodowych stosunków politycznych oraz wzrost rangi tematów gospodarczych poruszanych na arenie międzynarodowej unaocznili potrzebę redefinicji pojęcia dyplomacji, która ujmowana była dotychczas głównie w perspektywie politologicznej. Wraz z ewolucją środowiska międzynarodowego zmieniają się także kierunki polityki zagranicznej, które stają się obecnie w coraz większym stopniu podporządkowane interesom gospodarczym, jak np. polityka energetyczna. W konsekwencji dyplomacja zmienia swoją rolę, formę i narzędzia, którymi się posługuje. Wspomniane

¹ R. Hryniewiecki pełni obecnie funkcję I sekretarza ds. ekonomicznych w Ambasadzie RP w Rzymie.

² Autorzy zaznaczają, że wszystkie treści zawarte w artykule są ich osobistymi poglądami i nie stanowią oficjalnego stanowiska MSZ.

zjawiska spowodowały wyodrębnienie się nowej formy dyplomacji, zwanej dyplomacją gospodarczą (ang. *economic diplomacy*), która w nowoczesnie zarządzanych państwach traktowana jest jako forma równorzędna wobec dyplomacji międzynarodowych stosunków politycznych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza ewolucji dyplomacji w stronę dyplomacji gospodarczej na tle przemian środowiska międzynarodowego. Autorzy pokażą jednocześnie, że dyplomacja gospodarcza, jako kompleksowy składnik rozwoju państwa, jest narzędziem polityki zagranicznej służącym również realizacji celów politycznych na arenie międzynarodowej.

2. Dyplomacja wobec przemian w międzynarodowych stosunkach politycznych

W XX wieku kluczowe znaczenie dla zmian zachodzących w stosunkach międzynarodowych, a tym samym dla kształtowania się współczesnej dyplomacji miał proces globalizacji rozumianej jako intensyfikacja międzynarodowej wymiany handlowej i dyfuzji kulturowej, czego skutkiem była zwiększająca się współzależność między podmiotami działającymi globalnie na platformie społecznej, politycznej czy ekonomicznej. Nawiązując do konsekwencji globalizacji, Roman Kuźniar wskazuje na cztery zjawiska, które wpłynęły na charakter polityki zagranicznej państwa³. Pierwszy z nich to centralizacja decyzji o charakterze ogólnosiwiatowym, podejmowanych obecnie w nielicznych państwowych i pozapaństwowych ośrodkach. Najbliższym tego przykładem jest Unia Europejska przejmująca kompetencje wewnętrzne państw członkowskich w coraz większej liczbie obszarów. Konsekwencją tego jest kolejne zjawisko, polegające na obniżającym się poziomie demokratyczności życia międzynarodowego. W wyniku centralizacji podejmowania decyzji międzynarodowych zmniejsza się uczestnictwo państw pozostających poza nawiasem konkretnych ugrupowań integracyjnych w rozpatrywaniu najważniejszych kwestii globalnych, podobnie jak i spraw mających żywotną wartość dla tych krajów. Kolejnym zjawiskiem o istotnym znaczeniu dla charakteru środowiska międzynarodowego i polityki zagranicznej jest wzrost możliwości działania i znaczenia pozarządowych uczestników stosunków międzynarodowych, do których zaliczyć można nie tylko klasyczne organizacje pozarządowe, lecz w jeszcze większym stopniu korporacje transnarodowe, a także ruchy ekologiczne, media czy różnego rodzaju organizacje grup interesów⁴. Ta ewolucja struktury podmiotowej w sposób oczywisty wpłynęła na rolę

³ R. Kuźniar, *Globalizacja, geopolityka i polityka zagraniczna*, „Sprawy Międzynarodowe” 2000, nr 1, s. 9-16.

⁴ Grupa interesów to grupa ludzi zjednoczonych wspólną uświadomioną potrzebą (i.e. interesem), którzy wykorzystując posiadane zasoby, dążą do powołania struktur organizacyjnych ułatwiających promocję oraz realizację interesu grupowego. W warunkach konfliktu interesów organizacje wspomagające ułatwiają grupom interesu uzyskanie wpływu na instytucje polityczne (rząd, parlament, sądy,

i zadania dyplomacji. W związku ze złożonością współczesnego świata, w którym istotne są nieformalne kontakty na styku biznes–administracja rządowa, zapotrzebowanie na specjalistyczne umiejętności z zakresu dyplomacji zgłaszają już nie tylko państwa. Funkcje dyplomatyczne na arenie międzynarodowej wykonują także organizacje pozarządowe, korporacje transnarodowe, koncerny paliwowe i państwowe fundusze majątkowe (ang. *sovereign wealth funds*)⁵, które często ze względu na znaczny udział państwa w strukturze własnościowej mogą podejmować działania zmierzające do realizacji celów politycznych.

Inną istotną zmianą wpływającą na funkcjonowanie współczesnej dyplomacji może być także ewolucja struktury przedmiotowej środowiska międzynarodowego, innymi słowy pojawienie się nowych adresatów działań dyplomatycznych (tj. adresatów dyplomacji publicznej). Biorąc pod uwagę wpływ opinii publicznej oraz poszczególnych grup interesów na kształtowanie się stanowiska rządów dotyczących kluczowych kwestii polityczno-społecznych (tj. ochrony środowiska czy polityki zdrowotnej), zrozumiałe jest, że zarówno w krótkiej, jak i w długiej perspektywie politycznej adresatami działań publicznych staje się bezpośrednio społeczeństwo oraz jego reprezentanci, np. ruchy ekologiczne i społeczne, organizacje pracodawców, związki zawodowe oraz inni liderzy opinii publicznej (dziennikarze, profesorowie, politycy, biznesmeni, artyści). Skuteczne oddziaływanie na tych adresatów może sprawić, że przy podejmowaniu decyzji rząd kraju goszczącego będzie zmuszony rozpatrzyć racje i interesy grup, z którymi udało się nam porozumieć. Bezsprzecznie takie działania związane są z rozwojem systemów demokratycznych, w których rząd zmuszony jest brać pod uwagę swoją popularność społeczną w perspektywie kolejnych wyborów.

3. Rosnąca rola interesów gospodarczych w realizowaniu polityki zagranicznej państwa

Przez setki lat domeną i przedmiotem działań dyplomacji pozostawała szeroko pojęta polityka. Zaczęło się to zmieniać około XV wieku, gdy w królestwach położonych na obecnym terytorium Włoch sprawy gospodarcze stały się głównym przedmiotem

partie polityczne, administrację publiczną i organy międzypaństwowe), kreujące i wprowadzające w życie decyzje, które w ten czy inny sposób odnoszą się do interesów danej grupy. Zob. J. Sroka, *Europejskie stosunki przemysłowe w perspektywie porównawczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 35.

⁵ Terminem tym określa się instytucje będące własnością państwa (rządu), zarządzające lub administrujące aktywami w celu osiągnięcia założonych planów finansowych, formalnie umieszczone poza rezerwami walutowymi władz monetarnych, operacjami przedsiębiorstw państwowych i rządowych funduszy emerytalnych, funkcjonujące w oparciu o różne strategie inwestycyjne (włącznie z zakupem aktywów zagranicznych) oraz posiadające zróżnicowaną strukturę organizacyjną. Definicja Międzynarodowej Grupy Roboczej ds. Państwowych Funduszy Inwestycyjnych (powołana w dniach 30.04-1.05.2008 r. w Waszyngtonie) ustalona podczas trzeciego spotkania w Santiago (Chile).

zabiegów dyplomatycznych rywalizujących między sobą miast-państw⁶. W XVII i XVIII wieku państwa europejskie, wykorzystując funkcjonowanie wielkich kompanii handlowych, zabiegały o uzyskanie korzyści gospodarczych oraz wpływów na świecie. Za punkt przelomowy dla przewartościowania roli interesów gospodarczych w międzynarodowej działalności dyplomatycznej można uznać okres między 1890 a 1900 r., kiedy to polityka europejska ustępuje miejsca polityce światowej⁷. Sokolnicki łączy tę zmianę z okólną notą sekretarza stanu USA Johna Miltona Haya w sprawie dostępu handlowego do Azji Wschodniej, w której to nocie ogłosił on słynną dewizę otwartych drzwi, w szczególności dotyczącą rynków międzynarodowych. Fakt ten symbolicznie zrywał z doktryną Monroe'a⁸, głoszącą brak ingerencji USA w sprawy państw europejskich i ich kolonii. Od tego momentu znaczna część konfliktów wybuchających na świecie, a także zawieranych traktatów zaczęła być uwarunkowana podłożem gospodarczym. Obrazuje to polityka kolonialna motywowana głównie przesłankami ekonomicznymi⁹. Kresem tradycyjnego postrzegania stosunków międzynarodowych oraz priorytetowych celów polityki zagranicznej jest zakończenie zimnej wojny i upadek Związku Radzieckiego. To ostatnie wydarzenie spowodowało zachwianie przekonania, że o sile państwa i jego pozycji międzynarodowej decyduje potencjał militarny. Obowiązywać zaczyna natomiast opinia o sile państwa utożsamianej z potencjałem ekonomicznym¹⁰.

Dla potrzeb artykułu proces polegający na zwiększonej reprezentacji interesów gospodarczych w kształtowaniu i realizowaniu polityki zagranicznej państwa nazywać będziemy ekonomizacją polityki zagranicznej¹¹. Proces ten trwa do dzisiaj, a zmiany te zostały dodatkowo przyśpieszone przez skutki procesu globalizacji. Z tego powodu nieodzowne jest koordynowanie polityki ekonomicznej w skali międzynarodowej. Negocjacje między państwami i pozostałymi uczestnikami międzyna-

⁶ E. Pietkiewicz, *Protokół dyplomatyczny*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 1998, s. 11-24.

⁷ E. Molendowski, W. Polan, *Dyplomacja gospodarcza. Rola i znaczenie w polityce zagranicznej państwa*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Kraków, 2007, s. 38.

⁸ Głosiła, że kontynent amerykański nie może podlegać dalszej kolonizacji ani ekspansji politycznej ze strony Europy, w zamian zaś zapowiadała, że Stany Zjednoczone nie będą ingerowały w sprawy państw europejskich i ich kolonii. Doktryna ta stała się fundamentem amerykańskiej polityki izolacjonizmu (hasło „Ameryka dla Amerykanów”). M. Bankowicz: *Ameryka Północna i Łacińska: „era progresywna” w USA, upadek porfiriatu w Meksyku*, [w:] *Historia polityczna świata XX wieku: 1901-1945*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004, s. 68.

⁹ M. Sokolnicki, *O podłożu gospodarczym dyplomacji współczesnej*, „Sprawy Obce” 1930-1931, nr 2, s. 450-451.

¹⁰ P. Krugman zgadza się, że współcześnie państwa o wyższym stopniu rozwoju postrzegane są na arenie politycznej jako silniejsze. Państwa ponadto rywalizują ze sobą gospodarczo o status i władzę. P. Krugman, *Pop Internationalism*, Cambridge 1996, s. 6-33.

¹¹ Termin ten jest powszechnie używany w zagranicznej literaturze naukowej. Od paru lat stosowany jest także w polskiej administracji rządowej. Zobacz artykuł dyrektora generalnego polskiej służby zagranicznej: R. Wiśniewski, *Rola i zaangażowanie instytucji publicznych w promocję gospodarczą Polski i regionów*, www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=7520.

rodowych stosunków politycznych koncentrują się w większości na najistotniejszych problemach gospodarczych, takich jak walka z kryzysem gospodarczym, usuwanie barier handlowych, ograniczanie protekcjonizmu, unie celne, zapobieganie zmianom klimatycznym, reforma międzynarodowych instytucji finansowych i gospodarczych. Zarówno procesy integracyjne, jak i zmiany w architekturze stosunków międzynarodowych w większości mają fundamenty gospodarcze. Przykładem tego jest rozszerzenie Unii Europejskiej¹², gdzie integracja gospodarcza była motorem integracji politycznej państw Wspólnoty¹³, czy ewolucja struktury najbogatszych państw świata G-7, potocznie nazywanych rządem światowym¹⁴, w stronę grupy G-20, której uczestnicy reprezentują w sumie ok. 85% światowego PKB. Spowodowane było faktem, że w obliczu takich problemów, jak walka z globalnym kryzysem gospodarczym czy ze zmianami klimatu, istniała potrzeba stworzenia nowego forum, które odpowiadałoby nowemu rozkładowi sił na świecie, gdzie reprezentowane są takie państwa, jak Chiny czy Indie¹⁵. Charakterystyczną cechą G-20, obrazującą kierunek zachodzących zmian na arenie międzynarodowej, jest to, że partnerami w negocjacjach – oprócz dotychczas niereprezentowanej grupy tzw. państw rozwijających się o silnym potencjale ekonomicznym, tj.: Chin, Indii czy RPA – są także organizacje międzynarodowe, tj. MFW czy Bank Światowy. Zmiany świadczące o wzrastającym znaczeniu siły ekonomicznej w partycypacji na arenie międzynarodowej obrazują także zapowiadane reformy instytucji międzynarodowych. Przewidują one między innymi zwiększenie udziału takich państw, jak Chiny, Brazylia czy Indie w procesie decyzyjnym w MFW¹⁶, Banku Światowym czy ONZ¹⁷.

Choć siła państwa na arenie międzynarodowej ulega zmniejszeniu, to jego rola w kształtowaniu stosunków międzynarodowych jest wciąż kluczowa. To właśnie państwa pozostają głównymi aktorami na wszystkich forach dotyczących problemów globalnych. Jednocześnie w coraz większym stopniu cele i zadania politycz-

¹² Unia Europejska reprezentuje najbardziej zaawansowaną formę międzynarodowej integracji wielu państw.

¹³ W teorii wyróżnia się następujące formy integracji: (a) strefa wolnego handlu, (b) unia celna, (c) wspólny rynek, (d) unia ekonomiczna, (e) unia polityczna; T. Hitris, *The European Community Economics. A Modern Introduction*, New York 1988, s. 2.

¹⁴ G-7, do której należą: USA, Kanada, Niemcy, Włochy, Francja, Japonia i Wielka Brytania, nie odpowiadała już współczesnemu podziałowi sił na arenie międzynarodowej ani pod względem ekonomicznym, ani też politycznym. Pomimo oporów państw, które w ostatnich latach straciły najwięcej ze swojej pozycji na arenie międzynarodowej, m.in. Włochy, Kanada, w 2009 r. w Pittsburghu zdecydowano się na przekazanie większości prerogatyw z wąskiego G-7 na forum G-20. G-7 nie zostało zlikwidowane, jednak sens dłuższego funkcjonowania tego forum jest stawiany pod znakiem zapytania przez wielu obserwatorów.

¹⁵ Szerzej na ten temat w „Gazecie Wyborczej”; http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,7077362,G20_zastapi_G8_jako_swiatowe_forum_ekonomiczne.html.

¹⁶ Szerzej na ten temat: <http://www.psz.pl/tekst-14849/Reforma-Miedzynarodowego-Funduszu-Walutowego>.

¹⁷ Trwa obecnie dyskusja nad kształtem nowej formuły Rady Bezpieczeństwa ONZ. Szerzej na ten temat: http://www.unic.un.org.pl/reforma/rada_bezp.php.

ne zastępowane są celami gospodarczymi. Polityka ochrony środowiska zajmująca się kwestią emisji dwutlenku węgla czy pozyskiwaniem nowych źródeł energii odnawialnych polega w rzeczywistości na kalkulacji ekonomicznych zysków i strat konkretnych aktorów na arenie globalnej. Działania dyplomatyczne w obszarze gospodarczym stają się więc kluczowe w kształtowaniu siły państwa na arenie stosunków międzynarodowych. Dysponowanie zasobami ekonomicznymi oraz umiejętnie prowadzona zagraniczna polityka ekonomiczna, powiązana ze wsparciem sektora prywatnego i innych grup interesu, daje rządowi silne narzędzie wywierania wpływu oraz osiągania celów politycznych, czego dobitnym przykładem jest wspomniana wcześniej polityka energetyczna.

4. Dyplomacja gospodarcza – rozważania definicyjne

Pojęcie dyplomacji gospodarczej pojawiło się w literaturze naukowej w odpowiedzi na potrzebę nazwania procesu ekonomizacji służby zagranicznej oraz działalności dyplomatów w obszarze gospodarczym. W przeszłości powszechnie używano określenia dyplomacja handlowa (ang. *trade diplomacy*), gdyż gospodarczy aspekt dyplomacji traktowany był głównie w kategoriach handlowych. Określenie *trade diplomacy* funkcjonowało w latach 1950-1970 i pojawiło się wraz z polityką nacjonalizacji przemysłu. Później jednak, gdy interesy gospodarcze coraz silniej oddziaływały na kształt debaty politycznej, zaistniała potrzeba szerszego ujmowania gospodarczej działalności dyplomacji.

Istotnym punktem wyjścia do zdefiniowania terminu dyplomacja gospodarcza jest stwierdzenie, że w przypadku dyplomacji gospodarczej znaczącą rolę odgrywają ekonomiczne grupy interesu, których siła ekonomiczna przekłada się bezpośrednio na wpływ polityczny. Są to tzw. grupy wewnętrzne (ang. *insider groups*), będące uznanym i legitymizowanym przez podmioty publiczne uczestnikiem procesu decyzyjnego¹⁸. Z pragmatycznego punktu widzenia, analizując obecną politykę globalną, można przyjąć, że ekonomiczne grupy interesu (tj. koncerny paliwowe, korporacje transnarodowe), będące w posiadaniu strategicznych zasobów, mają znacznie większą szansę uzyskania statusu grupy wewnętrznej niż na przykład grupy nacisku promujące określone kwestie społeczne w sposób pośredni, poprzez opinię publiczną czy akcje protestacyjne (np. Greenpeace). Wspomniani ekonomiczni aktorzy niepaństwowi, posiadający pożądane zasoby strategiczne i finansowe, dążą do skierowania polityki państwa w kierunku umożliwiającym im pomnożenie swego kapitału i realizację zamierzonych strategii. Prawdziwy zysk zasoby finansowe przynoszą

¹⁸ Analizując politykę grup interesu, angielski politolog Wyn Grant wyróżnił tzw. grupy wewnętrzne (ang. *insider groups*) jako legitymizowanego przez podmioty publiczne uczestnika procesu decyzyjnego oraz grupy zewnętrzne (ang. *outsider groups*) pozostające poza sferą zainteresowania decydentów politycznych. Zob. W. Grant, *Insider Groups, Outsider Groups and Interests Groups Strategies in Britain*, University Warwick 1978, s. 14.

bowiem wówczas, gdy istnieje odpowiednie poparcie władzy, która z kolei nieustannie potrzebuje finansowych zasileń do realizacji określonych działań w sferze publicznej. Bardzo często zatem ekonomiczne *insider groups*, będące aktywnymi uczestnikami procesu decyzyjnego, wpływają na zagraniczną politykę państwa, a tym samym charakter państwowej dyplomacji gospodarczej.

Wychodząc więc od fundamentów pojęcia dyplomacji, które stanowią, iż jest ona narzędziem realizacji polityki zagranicznej państwa, oraz opierając się na postmodernistycznym, szerszym ujęciu dyplomacji uwzględniającym udział wielu podmiotów realizujących funkcje dyplomatyczne, można dojść do wniosku, że dyplomacja gospodarcza jest narzędziem realizacji zagranicznej polityki ekonomicznej państwa pozostającego w trwałych interakcjach z innymi podmiotami pełniącymi funkcje dyplomatyczne¹⁹ na arenie międzynarodowej. Takie rozumowanie skłania do sformułowania nowej definicji dyplomacji gospodarczej, uwzględniającej specyfikę współczesnych stosunków międzynarodowych oraz istotę samej dyplomacji. Dyplomacja gospodarcza rozumiana będzie zatem jako: działalność wyspecjalizowanych struktur państwowych na rzecz realizacji zagranicznej polityki ekonomicznej państwa, polegająca na promocji szeroko pojętych interesów gospodarczych i politycznych. Areną tych działań jest środowisko przybierające postać swoistej sieci, w którym następuje przenikanie się sfery gospodarki i polityki, sektora państwowego z prywatnym, a także współwystępowanie wielu aktorów, którzy prezentują różne (czasem zbieżne) interesy²⁰.

W tym miejscu należy podkreślić, że dyplomacja gospodarcza jest traktowana przez nowocześnie zarządzane państwa jako forma równorzędna wobec dyplomacji międzynarodowych stosunków politycznych oraz jako składnik kompleksowej strategii rozwoju. Warto jednakże zaznaczyć, że choć głównym celem dyplomacji gospodarczej jest realizowanie interesów gospodarczych, to ze względu na współzależność polityki i gospodarki nie można wykluczyć, że działania te mogą służyć również realizacji celów politycznych państwa.

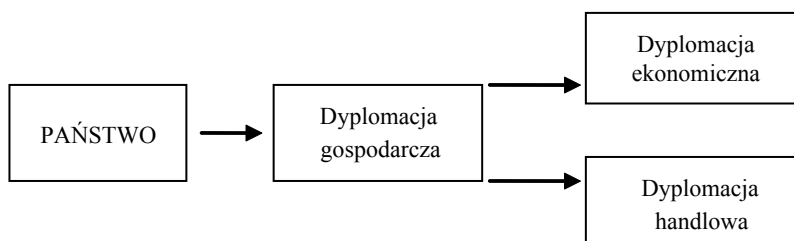
5. Obszary działania współczesnej dyplomacji gospodarczej: dyplomacja ekonomiczna a dyplomacja handlowa

W analizach zachodnich badaczy przy opisach dyplomacji gospodarczej wyraźnie rozróżnia się dyplomację ekonomiczną (ang. *economic diplomacy*) od dyplomacji

¹⁹ W niniejszej pracy przez funkcje dyplomatyczne autor rozumie działania o charakterze dyplomatycznym (niebędące dyplomacją) wykonywane przez podmioty pozapaństwowe, np. KTN.

²⁰ Zobacz także inne definicje dyplomacji gospodarczej przedstawione m.in. w: N. Bayne, S. Woolcock, *What is Economic Diplomacy? The New Economic Diplomacy: Decision making and Negotiation in International Economic Relations*, Ashgate Publishing Limited, Hampshire 2003, s. 5-6; A.H. Krzyński, *Dyplomacja gospodarcza, dyplomacja*, Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych, Łódź 2002, s. 171; E. Molendowski, W. Polan, wyd. cyt., s. 64.

handlowej (ang. *commercial diplomacy*). Wynika to z odmiennego obszaru wykonywanych zadań oraz obszaru kompetencji przydzielonych obu formom tej działalności, co ilustruje rysunek 1.

Rys. 1. Podział dyplomacji gospodarczej

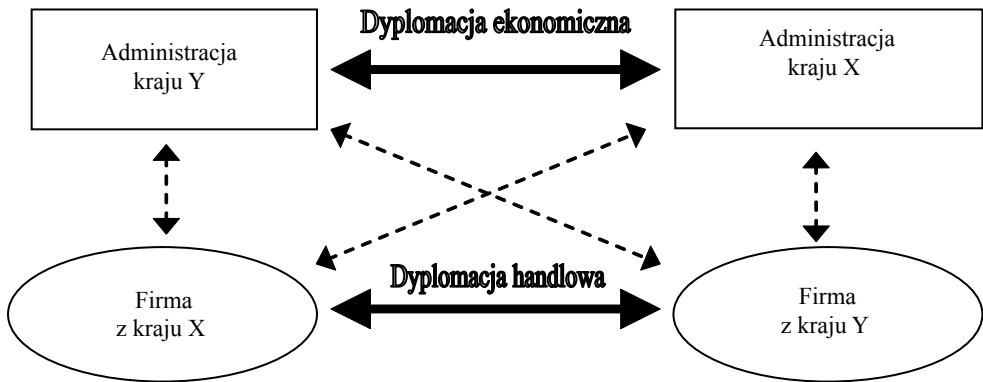
Źródło: opracowanie własne.

Berridge i James definiują dyplomację ekonomiczną jako dyplomację prowadzoną przez ministerstwo spraw zagranicznych i inne współodpowiedzialne za międzynarodową politykę państwa resorty, dyplomację związaną z realizacją takich założeń polityki ekonomicznej, jak działalność przedstawicielstw i delegacji państwowych przy międzynarodowych organizacjach gospodarczych (np. OECD, WTO). Zauważają oni jednocześnie, że dyplomacja ekonomiczna realizuje cele polityki zagranicznej państwa, angażując dostępne zasoby gospodarcze. Zadaniem dyplomatów ekonomicznych jest monitorowanie polityki ekonomicznej w innych państwach, składanie odpowiednich raportów na ten temat oraz pełnienie funkcji doradczych w zakresie kształtowania polityki gospodarczej swojego rządu²¹.

W literaturze przedmiotu dyplomację handlową określa się jako działalność prowadzoną przez oficjalne przedstawicielstwa dyplomatyczne państwa w celu promocji współpracy gospodarczej między państwem wysyłającym a państwem goszczącym. Celem dyplomacji handlowej jest wspieranie krajowego sektora biznesu poprzez rozmaite działania promocyjne oraz niwelowanie barier handlowych. Zadanie dyplomatów handlowych polega więc na szeroko pojętej promocji handlu, inwestycji, turystyki, wizerunku kraju, nauki i technologii oraz na usuwaniu barier handlowych. Część działań wykonywanych przez dyplomatyczne biura handlowe może być również wykonywanych przez instytucje nieposiadające statusu dyplomatycznego, tj. zagraniczne izby handlowe lub inne wyspecjalizowane agencje promocji handlu²². Obszary działania dyplomacji ekonomicznej i handlowej przedstawia rysunek 2 (linią przerywaną zaznaczono wspólne obszary działania dyplomacji ekonomicznej i handlowej):

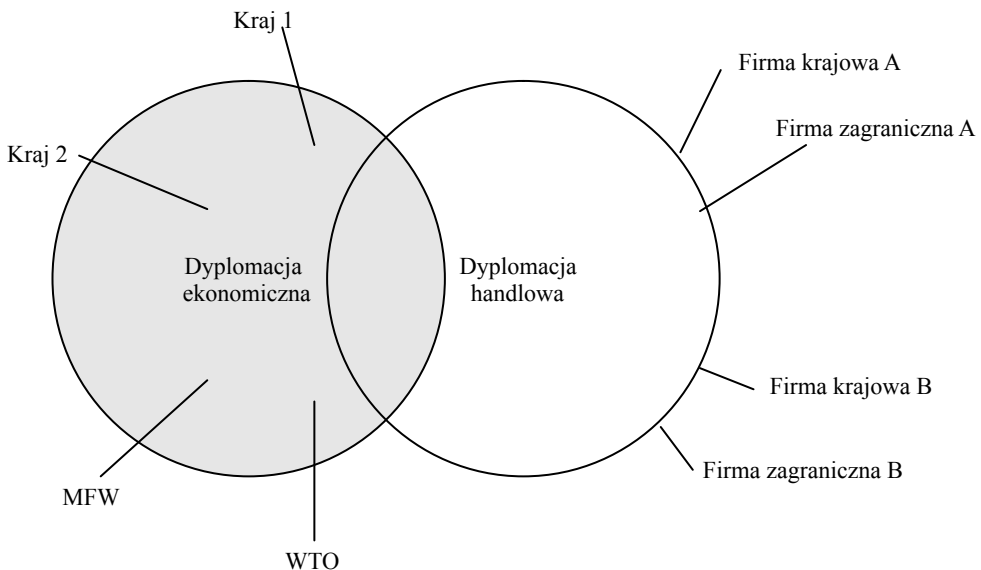
²¹ G.R. Berridge, A. James, *A Dictionary of Diplomacy*, Palgrave, Hampshire 2001, s. 81.

²² O. Naray, *Commercial Diplomacy: A Conceptual Overview*, 7th World Conference of TPOs, The Hague 2008.

Rys. 2. Obszary działalności dyplomacji ekonomicznej i handlowej

Źródło: G. Gawin, *Kształtowanie się i rola dyplomacji ekonomicznej w Polsce*, Polski Przegląd Dyplomatyczny, PISM, Warszawa, maj 2008, s. 54.

Rys. 3. Obszary współdziałania dyplomacji ekonomicznej i handlowej

Źródło: R. Saner, L. Yiu, *International Economic Diplomacy, Mutations in Post-modern Times*, Netherlands Institute of International Relations, Chingendeal 2003, s. 14.

Według przedstawionego diagramu celem działalności dyplomatów ekonomicznych jest wywieranie wpływu na międzynarodową politykę ekonomiczną poprzez interakcje z administracją państwa przyjmującego, międzynarodowymi organizacjami gospodarczymi oraz innymi pozapaństwowymi podmiotami sceny między-

narodowej, których stanowisko może mieć istotne znaczenie dla interesów państwa wysyłającego. Zadaniem dyplomatów handlowych są natomiast wszelkie działania sprzyjające internacjonalizacji rodzimych przedsiębiorstw, polegające głównie na utrzymywaniu z nimi odpowiednich kontaktów, a także działania interwencyjne w interesie krajowych przedsiębiorstw z administracją rządową.

Realizacja celów strategii gospodarczej państwa wymaga ścisłego współdziałania między wspomnianymi dwoma rodzajami dyplomacji (tj. dyplomacją handlową i dyplomacją ekonomiczną). Współzależność tę obrazuje rysunek 3, przedstawiający schematycznie obszary współdziałania obu typów dyplomacji. Najistotniejszym celem tej kooperacji jest tworzenie warunków do rozwoju międzynarodowej współpracy gospodarczej, co obejmuje zarówno oddziaływanie na struktury administracyjne, jak i wysiłki na rzecz wspomagania przedsiębiorstw w sytuacjach, gdy muszą się stykać z zagranicznymi urzędami.

Koordinacja działań jest kluczowa w przypadku występowania systemowych i administracyjnych przeszkód w działalności gospodarczej (tj. sektory pod państwową kontrolą), a także firm prowadzących działalność międzynarodową, dla których sytuacja polityczna jest istotnym czynnikiem brany pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o charakterze gospodarczym. Pomimo wyraźnie wyodrębnionych obszarów działalności dyplomacji ekonomicznej i handlowej, współpraca ta obejmuje również koordynację działań promocyjnych realizowanych przez wyspecjalizowane agendy rządowe i samorządowe²³.

6. Zakończenie

Omówione przeobrażenia obecnego środowiska międzynarodowego, określanego jako „późnowestfalskie”, wpływają na charakter współczesnej dyplomacji i wyodrębnianie się nowych jej form, czego przykładem jest dyplomacja gospodarcza. Ze względu na to, że proces globalizacji zmusza współczesne państwo do kreatywnego poszukiwania i wprowadzania nowych instrumentów zapewniających mu skuteczne oddziaływanie na coraz bardziej niezależne podmioty gospodarcze i polityczne, jego rola ulega wielopłaszczyznowej transformacji. Zadaniem rządu jest przy tym maksymalne zwiększenie konkurencyjności państwa²⁴ na arenie międzynarodowej poprzez szeroko pojęte działania promocyjno-strategiczne. Polegają one w dużej mierze na liberalizacji wymiany handlowej, pozyskiwaniu inwestycji zagranicznych, zwiększaniu innowacyjności i konkurencyjności krajowych podmiotów gospodarczych i oświatowych, zdywersyfikowaniu miksu energetycznego, a także zbudowaniu silniejszej pozycji państwa w ugrupowaniach międzynarodowych. Tylko w ten

²³ G. Gawin, wyd. cyt.

²⁴ Konkurencyjność państwa – trwała zdolność do rywalizacji, kooperacji i osiągnięcia korzyści z otwartej gospodarki rynkowej, J. Rymarczyk, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2006, s. 428.

sposób państwo może stać się silnym aktorem na międzynarodowej arenie politycznej. Dyplomacja gospodarcza służy temu celowi zarówno jako składnik kompleksowej strategii rozwoju państwa, jak i istotne narzędzie jego polityki zagranicznej.

Literatura

- Bankowicz M., *Ameryka Północna i Łacińska: „era progresywna” w USA, upadek porfiriatu w Meksyku*, [w:] *Historia polityczna świata XX wieku: 1901-1945*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004.
- Bayne N., Woolcock S., *What is Economic Diplomacy? The New Economic Diplomacy: Decision making and Negotiation in International Economic Relations*, Ashgate Publishing Limited, Hampshire 2003.
- Berridge G.R., James A., *A Dictionary of Diplomacy*, Palgrave, Hampshire 2001.
- Gawin G., *Kształowanie się i rola dyplomacji ekonomicznej w Polsce*, Polski Przegląd Dyplomatyczny, PISM, Warszawa, maj 2008.
- Grant W., *Insider Groups, Outsider Groups and Interests Groups Strategies in Britain*, University Warwick, 1978.
- Hitris T., *The European Community Economics. A Modern Introduction*, New York 1988.
- Krugman P., *Pop Internationalism*, Cambridge 1996.
- Krzywiński A.H., *Dyplomacja gospodarcza, dyplomacja*, Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych, Łódź 2002.
- Kuźniar R., *Globalizacja, geopolityka i polityka zagraniczna*, „Sprawy Międzynarodowe” 2000, nr 1.
- Molendowski E., Polan W., *Dyplomacja gospodarcza. Rola i znaczenie w polityce zagranicznej państwa*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Kraków 2007.
- Naray O., *Commercial Diplomacy: A Conceptual Overview*, 7th World Conference of TPOs, The Hague 2008.
- Pietkiewicz E., *Protokół dyplomatyczny*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 1998.
- Rymarczyk J., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2006.
- Saner R., Yiu L., *International Economic Diplomacy, Mutations in Post-modern Times*, Netherlands Institute of International Relations, Chingendeal 2003.
- Sokolnicki M., *O podłożu gospodarczym dyplomacji współczesnej*, „Sprawy Obce” 1930-1931, nr 2.
- Sroka J., *Europejskie stosunki przemysłowe w perspektywie porównawczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000.
- Wiśniewski R., *Rola i zaangażowanie instytucji publicznych w promocję gospodarczą Polski i regionów*, www.paiz.gov.pl.

Źródła internetowe

- www.psz.pl
www.unic.un.org.pl
www.wyborcza.pl

ECONOMIC DIPLOMACY AS A NEW TOOL OF STATE'S FOREIGN POLICY

Summary: The changes taking place in international environment, such as the declining role of the central-state, growing number of non-state actors participating in international relations and the increasing role of economic interests in foreign policy show the necessity to redefine the traditional concept of diplomacy as seen solely in political perspective. This article tries to analyse a new form of economic diplomacy which emerged in response to the needs of the changing nature of international relations. The aim of this study is to show that economic diplomacy is not only a way to achieve economic goals but it also constitutes an important tool of state's foreign policy in the contemporary world in which the separation of economics and international politics is hardly possible.